

ALMANYA'DA OKULÖNCESİ SİSTEMİ İÇERİSİNDE YÜRÜTÜLEN TÜRK/ALMAN İKİ DİLLİ EĞİTİM PROJELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yard.Doç.Dr. Ebru AKTAN KEREM*

ÖZET

Alman Okulları Eğitim Sistemi, 1948'den beri Batı Almanya'da geliştirilmiş olan eğitim yapılarına dayanmaktadır. 3-6 yaş arasındaki çocukların %90.7'sini eğitebilecek bir kurum kapasitesine sahip bir ülkedir. Almanya'da okulöncesi eğitimin ilkeleri, 1971 yılında Alman Eğitim Konseyi tarafından belirlenmiştir. Bunlar; okulöncesi dönem çocuklarına genel ve telafi edici teşviklerin sağlanması; okulöncesi dönem çocuklarına bireyselleştirme ve sosyal öğrenme imkanlarının sağlanması; anaokullarının genel eğitim sistemi içerisine dahil edilmesi ve okulöncesi eğitim programlarının hazırlanmasında, yeni araştırma sonuçlarından faydalanılması şeklinde sıralanabilir. Ortalama 85 milyon olan Almanya nüfusunun % 9'unu göçmenler oluşturmaktadır. Göçmenlerin geldikleri ülkeler incelendiğinde, ilk sırayı %28.8 ile Türkler; daha sonra sırasıyla %9.8 ile Yugoslavlar, %8.4 ile İtalyanlar, %5.0 ile Yunanlılar, %2.5 ile Avusturyalılar almaktadır.

Almanya'da iki dille eğitim veren kurumlar mevcuttur. Almanya'da İki Dilli Eğitim Projesi'nden önce, 6. sınıftan sonra Türkçe'nin ilk yabancı seçmeli dil olması yönünde bir proje başlatılmış; ama bu proje maalesef yürümemiştir. Daha sonra ise İki Dilli Eğitim Projesi başlatılmıştır. Berlin'deki Türkçe/Almanca eğitim-öğretim veren iki dilli okulların sayısı yakın zamana kadar 36 iken, son istatistikler 9'a düştüğünü ortaya koymaktadır. Göçmen olarak Türklerin Almanya'daki yüzdeleri göz önünde bulundurulduğunda, bu sayı oldukça düşündürücüdür. Ailelerin iki dilli eğitimi tercih etmelerinin en önemli nedenleri; çocuğun anne-babasından birinin Türk veya Alman olması; diğer bir nedeni ise, Türk azınlığın sayısının Berlin de artış göstermesinden dolayı, Alman ailelerin çocuklarının oyun arkadaşları olan Türklerle kolay iletişim kurmalarını istemeleridir.

Toplumsal hayata katılabilmek için Türk çocuklarının Almanca'ya hakim olmaları son derece önemlidir. Çocukların dil gelişimleri ne derecede gelişirse, okul hayatlarındaki başarı oranları da o denli yüksek olacaktır. Bu toplumda yaşadıkları için Almanca'yı öğrenmeleri; aynı zamanda neler olup bittiğini anlamaları ve kendi düşüncelerini dile getirebilmeleri gereklidir. Türkçe'yi ise, geldikleri toplumun ve ait oldukları kökenin deneyimlerini, duygularını, ilişkilerini ve değerlerini anlayabilmek ve aktarabilmek, ana babalarından gelen dili devam ettirebilmek için öğrenmeleri gerekmektedir. Bu makalede, Almanya'daki okul öncesi eğitim sistemi, İki Dilli Eğitim Projeleri ve Berlin'de İki Dilli

---

* Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okulöncesi Eğitimi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı

Eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarının durumu genel olarak incelenerek, bu kurumlardan bazıları ile ilgili detaylı bilgi verilmekte ve öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler : 2 dilli eğitim, okul öncesi eğitim, Alman eğitim sistemi.

AN INVESTIGATION INTO THE TURKISH/GERMAN BILINGUAL EDUCATION PROJECTS WITHIN THE EARLY CHILDHOOD EDUCATION SYSTEM IN GERMANY

SUMMARY

Germany is a country that has the capacity of those institutions, which can educate 90.7% of the children between three and six years old. The regulations of early childhood education were made by German Education Council in 1971. They can be listed as follows; the provision of the general and compensatory supports, the condition of the individual and social learning facilities for children prior to primary school, the inclusion of the kindergarten in the general education system and the use of current research results in the preparation of the early childhood education programs. The real goal of the early childhood education institutions in Germany is that they help children to become responsible citizens in the society. According to the statistics were obtained at the end of 1998, there were 7 320 000 emigrants in Germany. This number corresponds to 9% of the German population, which is 85 million in average. When the emigrants' origin countries are investigated, Turks are the first in order 28.8%; then Yugoslavians, Italians, Greeks, and Austrians are 9.8%, 8.4%, 5.0%, and 2.5% respectively.

The project of selecting Turkish as a first elective language course after sixth class had been started and dismissed prior to the Bilingual Education Project. Until recently, the Turkish/German bilingual schools numbered 36. However, according to the current statistics, it has fallen down to 9. Considering the percentage of the Turkish population in Germany, this number is relatively provocative. Families prefers the bilingual education project; the most important reasons for this are; being one of the parents of a child either German or Turkish and being ambitious of German families about their children's well communication with Turkish game friends as a result of the increase in numbers of the Turkish minority. In this paper, current situation of bilingual early childhood education institutions in Berlin will be described and some of those institutions will be analyzed in details.

In short, learning German and Turkish concurrently is extremely important for the Turkish children. Since they live in this society, they should learn German, express their own ideas and understand what has been going around them simultaneously. They also should learn Turkish so as to maintain their parent's mother tongue, understand and transfer of the experiences, feelings, relations and values of the society and the origin, which they come from and are belong to. If their mother tongue is rejected at the nursery, they will feel that their origin and families are discarded. Therefore the emotionally aggravated child either he/she refuses his/her family or he/she becomes introverted and

will not want to learn anything. German children will have friends, whose mother tongues are not German, in the neighbourhood. Consequently, they will taste the success of understanding their friends' language even slightly at both cultural relations. Thus children, as of their early childhood, notice the existence of various humans and languages in the world.

Key words : Bilingual, education, pre-school education, German education system.

Almanya'da okulöncesi eğitimi, Alman anaokulu kurucusu Friedrich Frobel tarafından başlatılmıştır (Hopf, 1972; Şener, 2000). Özellikle Almanya, Amerika, İngiltere gibi ülkelerde küçük çocukların eğitiminin, okulöncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilmeye başlanmasında, Frobel'in çok büyük katkıları vardır. Frobel'e göre çocukluk hayatın özel bir aşamasıdır ve birey oyun yoluyla öğrenir. Ona göre çocuklar, resmi okullaşmaya değil oyun yoluyla bireysel aktivite ve taklit yapabileceği bir eğitim kapsamına alınmalıdır. Gün içinde dinlenme zamanları da olmalı, okulun sıkı kuralları uygulanmamalıdır (Oktay, 1999, 66).

Alman Okulları Eğitim Sistemi, 1948'den beri Batı Almanya'da geliştirilmiş olan eğitim yapılarına dayanmaktadır. 1990 yılında Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesiyle, birleşen Almanya'da tutarlı bir eğitim sisteminin bulunması gereği doğmuştur. Bu amaçla 1991 yılının ortalarından itibaren Doğu Alman eyaletleri, Batı Almanya eğitim sistemini özümsemeye karar almış; bunun sonucunda da geleneksel olarak merkezi yapıdaki eğitim sistemleri değişikliğe uğramıştır (Poyraz ve Dere, 2001).

Okulöncesi Eğitimin Mevcut Durumu

Almanya da okul öncesi eğitim kurumundan faydalanan çocukların oranı %92'dir. (<http://www.milliyet.com.tr>) Almanya'da okulöncesi eğitim kurumlarına gitmek zorunlu değildir. 3 yaş çocuklarının %75'i, 5 yaş çocuklarının ise %80'i, çeşitli biçimlerde okulöncesi eğitim almaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde Almanya, 3-6 yaş arasındaki çocukların %90.7'sini eğitebilecek bir kurum kapasitesine sahip bir ülkedir (Oktay, 2003). Okula başlama çağına geldiği halde, yeterli okul olgunluğuna sahip olmayan çocuklar, ilkokul veya özürsüz çocuklar okulu bünyesindeki anaokullarına gitmeye mecbur edilebilirler (Abalı, 2000).

Almanya'da okulöncesi eğitimin ilkeleri, 1971 yılında Alman Eğitim Konseyi tarafından belirlenmiştir. Bunlar; okulöncesi dönem çocuklarına genel ve telafi edici teşviklerin sağlanması; okulöncesi dönem çocuklarına bireyselleştirme ve sosyal öğrenme imkanlarının sağlanması; anaokullarının genel eğitim sistemi içerisine dahil edilmesi ve okulöncesi eğitim programlarının hazırlanmasında, yeni araştırma sonuçlarından faydalanılması şeklinde sıralanabilir (Poyraz ve Dere, 2001).

Almanya'daki okulöncesi eğitim kurumlarının gerçek amacı, çocuğun toplumun sorumlu bir üyesi olarak gelişmesine yardım etmektir. Bu kurumlar, çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarına göre program yürütmek ve hizmet vermekle yükümlüdür (Oktay, 1999). Ailenin sunduğu eğitim ve yetiştirme çabasını tamamlamayı amaçlar; hem bilgi edinmeyi hem de duygusal gelişmeyi vurgular. Ayrıca; çocukların bedensel, zihinsel ve sosyal yeteneklerini bütün olarak geliştirmeyi; aile eğitimini bütünlemeyi; özel eğitime muhtaç olan, fiziksel ve zihinsel gelişimleri yetersiz olan çocukları temel eğitime hazırlamayı ve çocuklara demokratik davranış şekillerini kazandırmayı da hedefler.

Okulöncesi Eğitim Hizmeti Veren Kurumlar

Almanya'nın çeşitli bölgelerinde okulöncesi eğitim hizmeti veren çok çeşitli kurumlar bulunmaktadır. Bunlar:

1. Kreşler (Krippen) : 6 hafta-1 yaş arasındaki bebeklerin ve 2-3 yaş arasındaki çocukların devam ettikleri kurumlardır. Çalışan annelere veya çocuklarına bakamayan ailelere hizmet sunmak amacıyla kurulmuşlardır (Foraker, 1999).
2. Anaokulları (Kindergarten) : Aile eğitimini desteklemek amacıyla, 3-6 yaş arasındaki çocuklara hizmet veren kurumlardır. Eyaletlerin sosyal işler veya aile bakanlıklarına bağlı olan bakım ve eğitim kurumlarıdır. Bu çocukları, ilkokula başlayınca kadar anaokuluna devam ederler (Abalı, 2000).
3. Anasınıfları (Schulkindergarten) : 6 yaşını doldurmuş olup okul olgunluğunu kazanamamış çocukların, ilkokula hazırlanmalarını sağlamak amacıyla kurulmuş okullardır. Eyaletlerin, Eğitim veya Maarif Bakanlıklarına bağlıdır (Abalı, 2000).
4. Özel Anaokulları (Sonder kindergarten) : Engelli olan çocukların devam ettikleri ve genellikle özel sektör tarafından desteklenen kurumlardır (Foraker, 1999).

Okulöncesi eğitim veren bu kurumlara öncelikle, sosyal, kültürel ve ekonomik yönden yetersiz ailelerin çocukları, çalışan ailelerin çocukları, kötü muamele gören veya terk edilen çocuklar ile yalnız anne veya babaların bulunduğu ailelerin çocukları kabul edilmektedir.

Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Program

Program hazırlanırken, her çocuğun kendine özgü yaşantısını dikkate alması, çocuğa yaşam sevinci verecek ve kuvvetlendirecek bireysel faaliyetlere imkan verme, duygusal ve zihinsel gelişimini destekleme, bireysel eğitim ve yeteneklerini dikkate alarak yaratıcılığını geliştirme, farklı sosyal davranış, durum ve problemleri bizzat yaşama ve grup içinde kendi sosyal rolünü öğrenme imkanı sağlama hususları dikkate alınmaktadır. Almanya da standart eğitim programı yoktur. Öğretmenin pedagojik özgürlüğü vardır. Frobel ve Montessori'nin yaklaşım ve materyallerini kullanmaktadır. Frobel eğitimi çocuğu "entegre" bir kişi olarak görür. Oyun sayesinde çocuk iç dünyasını sergiler. "Oyun araçları", Alman Eğitimi'nde halen önemlidir. Montessori'nin materyalleri, öğretici materyaller olarak kullanılmaktadır (Poyraz, 2001).

Aile Katılımı/Eğitimi

Okullar açıldığı zaman tüm öğrencilerin anne babaları toplanarak kendi aralarında sözcü seçmekte ve bu sözcüler okulda velileri temsil etmektedirler. Okul toplantıları ya da sınıf günleri yoluyla velilerin soruları cevaplanmakta ve eğitim hakkında velilere bilgiler verilmektedir. Her öğretmen anne babaya çocukları hakkında her zaman rehberlik etmektedir. Anne babalar öğrenmek istedikleri her şeyi gerek öğretmen, gerekse kurumdan öğrenebilmektedir. Velilerin sık sık okula uğraması istenmektedir. Hatta bunun için haftanın belirli saatlerinde öğretmenler bu görüşmeler için boş bırakılmaktadırlar (Temel, Avcı ve Koç, 1994).

Öğretmen Yetiştirme

Almanya’da öğretmen yetiştirme işi, eyaletlere göre farklılık gösterir. Okulöncesi eğitimi öğretmenleri, lise düzeyinde bir meslek eğitimiyle yetiştirilmektedir. Öğretmen olmak için “Fachoberschule” denilen okuldan diploma almaktadırlar. Bu okuldaki dersler, hem teorik, hem de uygulamalı olarak verilmektedir. (Temel, Avcı ve Koç, 1994). Bu dersleri başarıyla tamamlayanlar “eğitmen” ünvanıyla bir okul öncesi eğitim kurumunda çalışma yetkisi alırlar.

Göçmen Olarak Türklerin Mevcut Durumu

1998’in sonunda elde edilen istatistiklere göre Almanya’da 7 320 000 göçmen yaşamaktadır. Bu rakam, ortalama 85 milyon civarında olana Almanya nüfusunun % 9’una karşılık gelmektedir. Göçmenlerin geldikleri ülkeler incelendiğinde, ilk sırayı %28.8 ile Türkler; daha sonra sırasıyla %9.8 ile Yugoslavlar, %8.4 ile İtalyanlar, %5.0 ile Yunanlılar, %2.5 ile Avusturyalılar almaktadır (The Federal Government’s Commissioner for Immigrants’ Issues, 1999).

Almanya’daki Türkiye Araştırmalar Merkezi tarafından yayınlanan bir kitapta, 1989 yılında, Almanya’da yaşayan Türk çocuklarının %39’unun anaokullarına devam ettiği belirtilmiştir. 22 Mart 1997’de Köln Türk Kültür Merkezi’nde yapılan Eğitim Kurultayı’na katılan Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Mehmet Sağlık, anaokullarına giden Türk çocuklarının oranının %50 civarında olduğunu söylemiştir (Abalı, 2000). Diğer yarısı ise bu kurumlarda eğitim görmeden ilkokula başlamaktadır.

Münih’teki anaokullarında bir araştırma yapan ve yaptığı araştırmayı “Anaokulları’nda Kültürel İlişkiler ve Çatışmalar” başlığıyla yayımlayan Peter A. Menzel, anaokullarındaki kültürel çatışmaların en önemli nedenlerinden birinin, iki dillilik olduğunu vurgulamıştır. Menzel araştırmasında, iki dilli bir çocuğa tek dilli bir eğitimcinin bakması halinde, çocuğun zihinsel gelişiminde gerileme olacağını belirtmiştir. Alman dilinin en kolay ve en etkin bir biçimde öğrenildiği dönem okulöncesi yıllarıdır. Bu dönemde verilmeyen, ilkokulda verilmeye çalışılan dil eğitimi, hiçbir zaman okulöncesi verimliliğini ve doğallığını yakalayamaz (Abalı, 2000).

Okulöncesi Eğitim Kurumları'nda Uygulanan İki Dilli Eğitim Projeleri

Almanya'da iki dille eğitim veren kurumlar mevcuttur. Kuzey Almanya'da Danimarka'ca konuşan azınlıkların kendilerine ait iki dilli eğitim veren özel ve devlet okulları vardır. Ayrıca, Yunan kökenli eski işçilerin de, Almanca-Yunanca eğitim veren iki dilli okulları bulunmaktadır. Wolfsburg ve Hagen şehirlerinde İtalyanca-Almanca dillerinde, Berlin'de ise, Avrupa Birliği tarafından sağlanan ekonomik destekle kurulan ve Alman, Türk, İngiliz, Fransız, Yunan ve diğer milletlerin çocuklarının iki dilli eğitim gördükleri Avrupa Okulları, bunlara ek olarak sayılabilir (Reich and Roth, 2002).

Almanya'da İki Dilli Eğitim Projesi'nden önce, 6. sınıftan sonra Türkçe'nin ilk yabancı seçmeli dil olması yönünde bir proje başlatılmış; ama bu proje maalesef yürümemiştir. Daha sonra ise İki Dilli Eğitim Projesi başlatılmıştır. Maalesef iki dilli eğitim Almanya genelinde fazla yaygınlaşamamıştır. İki dilli eğitim veren okullar hakkında da sistematik olarak verilerin toplanamamış olması bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Almanya'da eğitim konusu eyaletlerin kendi içinde düzenlediği için, Almanya'nın genelinde bir bilgi sağlamak çok zor olmaktadır.

Ailelerin iki dilli eğitimi tercih etmelerinin en önemli nedenleri; çocuğun anne-babasından birinin Türk veya Alman olması; diğer bir nedeni ise, Türk azınlığın sayısının Berlin de artış göstermesinden dolayı, Alman ailelerin çocuklarının oyun arkadaşları olan Türklerle kolay iletişim kurmalarını istemeleridir (Kardam ve Pfaff, 1993; Pfaff, 1999; 2000).

Almanya'nın çeşitli bölgelerinde iki dilli eğitim projeleri sürdürülmektedir. Örneğin; Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti'nde Türkçe-Almanca İki dilli "KOALA" Projesi yürütülmektedir. Hamburg'da işçi göçmenlerin çocuklarına yönelik Almanca-Portekizce, Almanca-Türkçe, Almanca-İspanyolca, Almanca-Lehce vb. dillerde iki dilli eğitim veren birkaç ilkokul bulunmaktadır. Ayrıca Hanover şehrindeki gibi bazı Türk öğretmenlerin kendi çabalarıyla iki dilli eğitim veren anaokulları vardır (Reich ve Roth, 2002).

Friedrichshain-Kreuzberg, Berlin'de bulunan çok kültürlü bir bölgedir. Bu bölgede anaokuluna devam eden çocukların %50 ila %95 'i, özellikle Türk ve Arap olmak üzere değişik kültürel altyapılardan gelen ve anadilleri Almanca olmayan ailelerden gelmektedirler (The Federal Government's Commissioner for Immigrants' Issues, 1999).

Berlin'deki Türkçe/Almanca eğitim-öğretim veren iki dilli okulların sayısı yakın zamana kadar 36 iken, son istatistikler 9'a düştüğünü ortaya koymaktadır. Göçmen olarak Türklerin Almanya'daki yüzdeleri göz önünde bulundurulduğunda, bu sayı oldukça düşündürücüdür.

Berlin'deki İki Dilli Okulöncesi Eğitim Kurumları'na Genel Bir Bakış

VAK e. V. 1971 yılında kurulmuş bir dernektir ve önceleri Wedding'de açılmış olan daha sonra Berlin Kreuzberg'e taşınan göçmen ve Alman çocuklarının birlikte eğitildiği bir yuvayı işletmektedir. VAK-Alman ve yabancı çocuklarının eğitim ve gelişmelerini destekleme derneği, 35.000 Türk kökenli insanın yaşadığı, toplam 153.000

nüfuslu Berlin Kreuzberg semtinde, iki ayrı çocuk yuvasında, 148 çocuğa hizmet vermektedir. Oranienstraße'deki çocuk yuvasında 1.5 ile 6 yaş arasındaki 90 çocuğa eğitim verilmektedir. Leuschnerdamm'da ise 1.5 ile 6 yaş arasındaki 36 çocuğa ve ayrıca çevredeki okullardan gelen 22 okul çocuğuna (Hort) eğitim verilmektedir. Bu yuvada eğitim gören çocukların, %20'si Alman ve %80'i Türk çocuklarından oluşmaktadır. İki dilde eğitim veren bu yuvada çocuklar, eşit koşullarda çalışan Alman ve Türk öğretmenler tarafından bakım ve eğitim görmektedirler. Her öğretmen kendi anadilinde çocuklarla ilişki kurarak, çocukların küçük yaştan itibaren iki dil öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Eğitim, Pazartesi ile Perşembe arası sabah saat 6.00 ile akşam saat 17.00 arası, Cuma günleri ise sabah saat 6.00 ile akşam saat 16.00 arası eğitim verilmektedir.

Çocuklar sabahları okula velileri tarafından bırakılıyorlar. Kahvaltının ardından, sohbet köşesinde daire biçiminde oturarak, o gün neler yapacaklarını planlıyorlar. Daha sonra, eğer hava güzel ise, bir grup oyun bahçesine, bir grup fiziksel egzersiz yapabilecekleri salona, bir grup ise sınıfta kalarak konuya bağlı bir biçimde aktivitelerini sürdürüyorlar. Öğlen yemeğinin ardından, küçük yaşlardaki çocuklar uyuyorlar. Büyük çocuklar ise aktivitelerine devam ediyorlar. Yapılandırılmış bir günlük program bulunmamakta. Öğretmenler ne yapacaklarına, ihtiyaçlarına göre karar veriyorlar. Genellikle günlük programda proje çalışmaları yer almaktadır. Örneğin; Fil Projesi. Önce Türk öğretmen, fil üzerine çocuklarla biraz sohbet ediyor ve onlara çeşitli hikayeler okuyor. Daha sonra hep birlikte Hayvanat Bahçesine giderek filleri ziyaret ediyorlar ve onları yakından görme ve tanıma fırsatı buluyorlar. Okula döndüklerinde Alman öğretmenle bir araya gelerek, hamurla filler yapıyorlar; resimlerini çiziyorlar. Burada amaç, her iki öğretmenin de birbirini tamamlayarak, fil ile ilgili verilmesinin hedeflendiği önemli kelimelerin üzerinde durulması ve her iki dilde de çocuklara kazandırılmasıdır.

Velilerle birlikte çalışmaya çok önem veriliyor. Yuvada, çocukların yuvaya alışma devresinde zorluk çekmemeleri için Berlin Alıştırma Modeli (Berliner Eingewöhnungsmodell) uygulanıyor. 6 haftada bir velilerle sohbet toplantıları düzenleniyor. Bunun yanı sıra, her hafta bir gün velilerle kahvaltı yapılıyor. Veliler ile her iki kültürün bayram kutlamaları planlanıyor ve kutlanıyor.

Berlin Kreuzberg semtinde iki dilli eğitim vermek amacıyla kurulan bir diğer yuva ise Kita Dresdner'dir. Bu yuva, ilk olarak iki dilli eğitim vermek amacıyla kurulmuştur. Fakat çok farklı uluslardan çocukların yuvaya gelmelerinin ardından sadece Almanca eğitim vermeye başlamıştır. Türk çocukları ile Türkçe eğitime devam edilmektedir. Kita Dresdner'de 1.5-6 yaş arası çocuklar eğitim görmektedir. Her grupta, aynı yaştaki çocuklar bulunmaktadır. Çocuklar sabah yuvaya geldiklerinde, daire şeklinde oturarak günün planını yapıyorlar. Bu sabah toplantılarında gruptaki farklı milletlerden çocukların her birinin lisanında yoklama yapılıyor. Daha sonra farklı lisanlarda şarkılar dinleniyor. Genelde gruplarda 3 öğretmen ve 15-20 öğrenci bulunuyor. Bu öğretmenlerden en az biri Türk öğretmen. Ayrıca gruplarda Alman öğretmenler de buluyor. Her öğretmen, küçük bir grup ile ilgileniyor. Bir grup eliş yaparken, diğerleri oyun bahçesinde oynuyorlar. Duruma göre eğitim veriliyor. Genellikle projeler kapsamında faaliyetlerde

bulunuluyor. Öğlen yemeğinin ardından küçük çocuklar uyuyorlar. Büyükler ise faaliyetlerine devam ediyorlar.

Berlin’de iki dilli eğitim veren bir yuva olan Küçük Kurbağa ise, Türk Veliler Birliği’ne bağlı olarak hizmet veriyor. Toplam 33 çocuğun eğitim aldığı bu yuvada, bir grupta 1.5-4 yaş, diğer grupta ise 3-6 yaş arasındaki çocuklar yer almaktadır. Sabah saat 07.30’dan itibaren 15.30’a kadar açık olan Küçük Kurbağa’da, her grupta bir Türk bir Alman öğretmen, bir de stajyer öğretmen görev yapmaktadır. %50’si Türk öğrencilerden, geri kalanı ise Polonyalı, Arap vb. milletlerden çocukların oluşturduğu bu yuva, 10 yıldan bu yana, genellikle fakir ailelerin çocuklarına iki dilli olarak hizmet sağlıyor.

Alman, Türk, İngiliz, Fransız, Yunan ve diğer milletlerin çocuklarının eğitim gördükleri bir okul olan Avrupa Okulları, Berlin’de iki dilli eğitim veren okullardan bir diğeridir. Bu okulların sayısı 13’dür. İlk defa yurtdışında bir ilke imza atılmış ve Türkçe-Almanca İki dilli olan okulun ismi, Aziz Nesin Okulu olarak değiştirilmiştir. Şu anda her iki ismi de kullanılmaktadır. Avrupa Okulu, değişik ana dilleri olan çocukların birlikte eğitilmeleri temel düşüncesi üzerine bina edilmiştir. Sınıfta çocuklar her iki dilde birbirleriyle konuşmakta, ve böylece yavaş yavaş ikinci bir dili anlamaya, okumaya ve yazmaya başlamaktadırlar. Her iki ana dil de aynı derecede kullanılmaktadır, birinin diğerine tercihi söz konusu değildir. Avrupa Okulu’nun en önde gelen özelliklerinden bir tanesi, toplam derslerin % 50’sinin Alman öğretmenler tarafından Almanca, diğer % 50’sinin ise Türk öğretmenler tarafından Türkçe verilmesidir. Yani çocuklar derslerin yarısında kendi ana dillerinde, diğer yarısında ise komşu dilde ders görmektedirler. Bu okul modelinde, ana okulunun başlangıcında erken yaşta ikinci bir dilin öğretilmesi öngörülmektedir. Diğer bir deyişle bu anlayış, yaşadıkları ortam gereği iki dilli olan çocukların her iki dilinin de erken yaşta yoğun bir şekilde teşvik edilmesi anlamına gelmektedir (<http://www.turkischweb.com>).

Avrupa Koleji’nde İki Dilli Eğitim Projesi, ilkokul süresince 1. sınıftan 6. sınıfa kadar uygulanmakta; daha sonra ise bu çocuklar tavsiyelere göre başka bir okulda eğitim görmektedirler. İki Dilli Eğitim Projesi’nin daha sonraki eğitim basamaklarında da devam ettirilmesi hedefleniyor. Okulun konsepti, çocukların öğrenmekte oldukları ikinci dilin öğleden sonraları oynayarak geliştirilmesini öngörür. Bu okullarda Türkçe ve Almanca dillerinin öğretilmesinde ilkokul öğretmenine metodu seçme hakkı veriliyor. Genellikle okuma öğretimi ilk iki sene içerisinde gerçekleşiyor. Dersleri bir Alman ve bir Türk öğretmen aynı anda beraber veriyor (Yıldırım, 2000). Proje günleri, haftaları, bayramlar ve geziler beraber planlanır ve gerçekleştirilir. Aynı binada Avrupa Okulu’ndan bağımsız olarak çalışan iki dilli bir anaokulu bulunmaktadır. Okul, sabah saat 08.00’de başlayıp, 16.00’ya kadar eğitim veriyor. Sınıflar mevcudu ortalama 25 öğrenci civarındadır.

Değerlendirme

Türk çocukları için, hem Almanca’yı hem de Türkçe’yi iyi öğrenmeleri son derece önemlidir. Bu toplumda yaşadıkları için Almanca’yı öğrenmeleri; aynı zamanda neler olup bittiğini anlamaları ve kendi düşüncelerini dile getirebilmeleri gereklidir.

Türkçe'yi ise, geldikleri toplumun ve ait oldukları kökenin deneyimlerini, duygularını, ilişkilerini ve değerlerini anlayabilmek ve aktarabilmek, ana babalarından gelen dili devam ettirebilmek için öğrenmeleri gerekmektedir. Eğer anadilleri yuvada reddedilecek olursa, çocuklar kendi kökenlerinin ve ailelerinin reddedildiğini hissedeceklerdir. Böyle bir durumda duygusal olarak ezilen çocuk, ya ailesini reddedecek ya da içine kapanıp hiçbir şey öğrenmek istemeyecektir. Alman çocuklarının çevresi ile komşuluk ilişkilerinde anadilleri Almanca olmayan arkadaşları olacaktır. Bu nedenle, biraz olsun onların dilini anlamak, iki kültürün ilişkilerinde başarı duygusunu tattıracaktır. Böylece çocuklar, küçük yaştan itibaren dünyada çeşitli insanlar ve diller olduğunu fark edeceklerdir.

Öneriler

Toplumsal hayata katılabilmek için Türk çocuklarının Almanca'ya hakim olmaları son derece önemlidir. Çocukların dil gelişimleri ne derecede gelişirse, okul hayatlarındaki başarı oranları da o denli yüksek olacaktır.

Almanya'daki eyalet hükümetinin konuyla ilgili alabileceği önlemler şu şekilde sıralanabilir;

1. Okul öncesi eğitim kurumlarında, genel dil eğitimi geliştirilmelidir.
2. Özellikle göçmen çocuklarının Almanca öğrenmesi, okul öncesi eğitim kurumlarında daha ilk yıldan itibaren sistematik bir şekilde desteklenmelidir. Bu sayede derse başarılı bir şekilde katılma imkanı önemli oranda sağlanacaktır.
3. Okula başlamadan önce alınan dili desteklemeye yönelik ek önlemler, çocukların ilkokuldaki çalışmaları için gerekli dil bilgisini edinme veya varolan bilgilerini geliştirme konusunda yardımcı olacaktır.

Ailelerin ise, çocuklarının 3 yıl boyunca okulöncesi eğitim kurumlarına gitmelerini teşvik etmeleri son derece önemlidir. Ayrıca ailelerin, çocuklarıyla, öncelikle kendi ana dilleri olan Türkçe konuşmaları; bunun paralelinde Almanca konuşmaya onları özendirme gereklidir. Çocuklarıyla birlikte şarkılar söyleyerek, oyunlar oynamaları; resimli kitaplara bakarak, onlara hikaye ve masallar okumaları, çocukların dili geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca ailelerin kendileri Almanca bilmiyorsa, öğrenmek için açılan kurslara (Halk Okulları) katılmaları, Aile Eğitim Merkezleri'ne ve Mahalle Merkezleri'ne başvurmaları, çocuklarına örnek teşkil etmeleri açısından önemlidir. Buna ek olarak, ailelerin okul ile işbirliği kurmaları; öğretmenlerin çocukları evlerinde ziyaret etmeleri; çocukların dil gelişimlerini desteklemek açısından olumlu katkı sağlayacaktır (Reich and Roth, 2002). Ayrıca kitle iletişim araçlarından da (radyo, TV, gazete vb.) bu amaçla faydalanılabilir.

Özet olarak söylenebilir ki, çocuklar okulda iletişim zorluğu çekmedikleri takdirde, becerilerini geliştirme, öğrenirken eğlenme, başarıya ulaşma ve diğer çocuklarla daha iyi anlaşma fırsatını da yakalamış olacaklardır.

KAYNAKLAR

- Abalı, Ü. (2000) **Almanya'daki Türk Eğitimcileri için Öğretmen El Kitabı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Foraker, W. C. (1999) "The Educational Structure of the German School System," [<http://www.ed.gov/pubs/Research5/Germany/Structure-g.htm>.]
- Hopf, A. (1992) Preschool Education in German, In G. A. Woodill, J. Bernhard ve L. Prochner (Eds). **International Handbook of Early Childhood Education**. NY, London: Garland Publishing.
- <http://www.milliyet.com.tr/1998/05/06/yazar/talu.html>
- <http://www.turkischweb.com/BATCTO/seite6.htm>
- Kardam, F. and C. W. Pfaff (1993). **Issues in Educational Policy and Language Development of Bilingual Children in Berlin, Multiethnische Gesellschaft und Schule in Berlin**. New York: Waxmann Münster.
- Oktay, A. (1999) **Yaşamın Sihirli Yılları**. 1. Baskı. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oktay, A. (2003) **Türkiye'de Kurum Merkezli Erken Çocukluk Eğitimi**. 05-06 Aralık 2003 Ankara, Erken Çocukluk Eğitimi Politikaları: Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı Rapor Kitabı.
- Pfaff, Carol W. (1999) Changing Patterns of Language Mixing in a Bilingual Child, In G. Extra and L. Verhoeven (Eds). **Bilingualism and Migration**. New York: Mouton de Gruyter Berlin.
- Pfaff, Carol W. (2000) Development and Use of *et-* and *yap-* by Turkish/German Bilingual Children, In A. Göksel and C. Kerlake (Eds.). **Studies on Turkish and Turkic Languages**. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- Poyraz, H. ve H. Dere (2001). **Okulöncesi Eğitimi'nin İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Reich, Hans H. and Roth, Hans-Joachim (2002) **Spracherwerb zweisprachig aufwachsender Kinder und Jugendlicher. Ein Überblick über den Stand der nationalen und internationalen Forschung**. Hamburg und Landau in der Pfalz (Broschüre der Behörde für Bildung und Sport der Freien und Hansestadt Hamburg).
- Şener, Tülay (2000). Almanya'da Okulöncesi Eğitime Kısa Bir Bakış, **Selçuk Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Temel, F., N. Avcı ve G. Koç (1994). Batı Avrupa Ülkeleri'nde Okulöncesi Eğitim, **YA-PA 10. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**. 10: 285-305.
- The Federal Government's Commissioner for Immigrants' Issues (1999). **Facts and Figures on the Situation of Immigrants in the Federal Republic of Germany**. 18th edition. Bonn: Branch Office.
- Yıldırım, A. Aziz Nesin'in Adı Okula Verildi, **Cumhuriyet Gazetesi**. 15 Kasım 2000.